

Stafetmodtager juni 2009: Sune Auken, dr.phil., lektor i dansk litteratur ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (INSS).

H.C. Andersen: Fodreise

Det er Andersens debutbog. Det er helt tydeligt Andersen, det kunne ikke have været andre, og han er helt tydeligt meget meget meget ung. Bogen er sjusket, studentikos på grænsen til det infantile, den er selvoptaget, og den er fortænkt. Man skal være et geni for at slippe godt fra det. Men Andersen er genial, og derfor slipper han godt fra det. Sjuskethederne er charmerende, infantiliteterne højst originale, selvoptagetheden uovervindelig og mærkeligt dybsindig, og fortænkhederne helt uundværlige – måske fordi bogen samtidig rummer en forbløffende bevidsthed om det alt sammen. Den handler om, at den ikke handler om noget som helst, og så handler den alligevel om en hel masse. Den kan læses på ryggen, eller den kan læses med hovedet helt nede i fodnoterne, men uanset hvordan man læser den, er det en uhyre charmerende oplevelse.

Margaret Atwood: The Blind Assassin

Nogle gange kigger ens bogskæbne ned fra mærkelige hylder. Brønshøj kommunebibliotek en dødssyg eftermiddag for 5-6 år siden. Jeg ved ikke engang, hvad jeg lavede der, men mit blik faldt på denne her mærkelige forside med kvinden, der ser sig over skulderen, og af en eller anden mærkelig grund vidste jeg, at den måtte jeg have fat i. Siden da har jeg ligget flad på maven for Atwood generelt og denne bog specifikt. The Blind Assassin er ubesværet på niveau med Thomas Manns store romaner, omend den er helt sin egen. Opstillet i fire forskellige tekstlag, hvis indbyrdes relation først sent bliver klar, fortæller romanen hele det 20. århundredes historie på den mest intime, dramatiske og overraskende måde. Gamle fantasyfans som mig får hele udtrækket med, elskere af fyrrenes og halvtredsernes realistiske romaner får alle deres hedeste længsler opfyldt, og vi dyrkere af jegfortællere får lov at pleje omgang med en af de skarpeste og mest originale fortællere, jeg nogen sinde har set. Jeg kan efterhånden kun læse den i en fart af 10 sider i timen, fordi jeg hele tiden er nødt til at skrive ting ned. Atwood bør have nobelprisen. Dette er ikke en påstand, men en konstatering.

Coetzee: Waiting for the Barbarians

Et af de ganske få øjeblikke i mit liv, hvor jeg var på forkant med udviklingen, var, da jeg havde sat Coetzees *Waiting for the Barbarians* på undervisningsplanen i det semester, hvor han fik nobelprisen. Jeg er stadig kæphøj over det. Det er i øvrigt en modbydelig og fascinerende bog. Modbydelig, fordi dens beskrivelse af teknokratisk ondskab og menneskelig grusomhed og fornedrelse er utåleligt brutal, og fordi dens skildring af mennesket er en kontant, nihilistisk afregning med en tilværelse og en menneskenatur, der er uden værdi. Fascinerende, fordi den hele tiden forbliver spørgende efter, om der alligevel er mening midt i al meningsløsheden, og om der alligevel er en menneskelig værdighed, der kun kan findes på bunden af den menneskelige fornedrelse. En særlig fascination knytter sig til den fortællende nutidsform, romanen konsekvent benytter, som først blev almindelig anvendt længe efter Coetzees roman.

Raymond Chandler: The Long Goodbye

Jeg læser ikke så mange krimier længere. Jeg foretrækker dem nu om dage som 50-120 minutters episoder på fjernsynet. Men Chandlers seks Marloweromaner genlæser jeg per automatik ca. hvert andet år. Måske er *The Little Sister* den allerskarpeste af dem, men *The Long Goodbye* er Chandlers store komposition og vel det af værkerne, man skal have læst. Chandler er en forrygende historiefortæller, også når man nogle gange ikke kan finde hverken hoved eller hale i det, han fortæller. Han er en psykolog af Herrens nåde, en overlegen aflæser af sprogets sociale muligheder og en knivskarp iagttager og satiriker. Hans Marlowefigur ligner trods sit barske ydre mere en marereden humanist end en hårdkogt detektiv. Han tilbringer en meget stor del af sin tid med at snuble over døde folk, tage våben ud af hænderne på samfundets forvildede får og få bank. Mens det er meget sjældent, at han er en allerhelvedes karl, der tæver alle de andre.

Dorrit Cohn: Transparent Minds

Der er ingen bog, jeg så ofte har anbefalet studerende, som denne. Nogle fagfolk er bare så urimeligt meget dygtigere end en selv, at man for længst har opgivet hovedet at være jaloux. Sådan har jeg det med Dorrit Cohn, hvis hovedværk *Transparent Minds* jeg ville ønske, jeg selv havde skrevet, bortset fra at bogen er alt for god til, at jeg kunne have skrevet den. Cohns emne er bevidsthedsskildringer i litteraturen, og hun behandler det med en diskret begrebsmæssig skarphed og med en oplysende evne til at åbne sine teksteksempler, så hun både får sagt noget præcist om dem og får fremsat synspunkter med en langt bredere gyldighed. Så snart man

kommer i nærheden af at analysere fiktionsprosattekster, er bogen et juletræ, der altid lige har én ekstra gave under sig.

Charles Dickens: *Nicolas Nickelby*

Det var denne roman, som fik mig til at opdage Dickens. Jeg var ca. 18 år og havde fået den med på en lang togtur i et af de gamle Intercitytog, hvor man sad i seksmandkupeer. Pludselig ramte Dickens' humor mig. Da jeg har en latter som nogle gange nærmer sig det ubeherskede, udstødte jeg på hele togturen fra tid til anden latterskrig, som mine medpassager syntes at finde dels generende dels pinlige. Jeg kan ikke fortænke dem i det. Men trods al socialrealisme og de barske skildringer: Det er altså en hylemorsom bog. Dickens' evne til at på det mest ondskabsfulde at udstille menneskelige dårskeber til latter for læseren, når flere steder i denne bog absolutte højdepunkter.

Alastair Fowler: *Kinds of Literature*

Fowlers bog er et af hovedværkerne i genreteorien. Den er vist egentlig lidt uskarp i sin tesedannelse, og den er dynget til med detaljer og eksempler i et sådant omfang, at den i passager er temmelig tung at komme igennem. Men det er måske den lærdeste bog, jeg i mit liv har været i nærheden af. Fowler synes ubesværet alvidende på sit område, og vidste man alt, hvad der stod i denne bog, ville man være meget klog. Jeg læser i den fra tid til anden for at blive klogere, men jeg føler mig altid en lille smule dum, fordi jeg ikke er så klog som Fowler. Det mest forbløffende er, at han ikke gør noget særligt ud af al sin lærdom. Hvis jeg vidste så meget, ville jeg vel nok blære mig med det.

Northrop Frye: *Anatomy of Criticism*

Ville jeg gerne have skrevet *Transparent Minds*, er jeg til gengæld uhyre taknemmelig over ikke at have skrevet *Anatomy of Criticism*, som ganske vist er en endnu større åndspræstation, men til gengæld er så ubegribeligt påståelig, at man ville have afvist den med arrigskab, hvis det ikke var fordi, den også var så ubegribeligt god. Det var den første af litteraturvidenskabens klassikere, jeg læste, og det af den simple grund at jeg som førsteårsstuderende fandt den i en bogkasse hos en marskandiser. En bedre introduktion end dette monstrum kan jeg ikke tænke mig. Jeg åd den, og det kan man stadig se på mit eksemplar af den, hvis udseende givetvis ville have kostet mig lånerkortet, hvis det havde været et udlånseksemplar. Fryes ambition er helt ubeskedent at ville

forklare litteraturvidenskaben og dermed litteraturen i sin helhed. At det mislykkes, er verdens mindste overraskelse, men at det alligevel på en måde lykkes, er et mindre mirakel. Der er så megen viden, så mange synspunkter og så meget åndeligt overskud i denne bog, at jeg måske alligevel inderst inde gerne ville have skrevet den – selvom jeg aldrig kunne.

Gisle Surssøns saga

Af alle knivskarpe tekster i verdenslitteraturen! Gisle Surssøns saga er en lille ildsprudler af en tekst. Hvis man tror, at sagaer er noget med fåmælte mænd, der slår hinanden ihjel, kommer man aldrig til at forstå den. Der er ikke så forfærdelig mange replikker, men de er sprogligt set så avancerede og kommunikerer på så mange niveauer, at man skal holde på både hat og brillen, når man læser. Det er et avanceret spil om magt og ære mellem fire venner, der burde have holdt sammen, og hvor selv den store tilbageholdenhed og klogskab, som er udtrykt i Gisles figur, ikke er nok til at forhindre tragedien. Selv dør han efter 13 års fredløshed i et mandigt forsvar, hvor hans sidste handling er at springe ned fra en høj med indvoldene hængende ud af maven og med sit sidste åndedræt flække en modstander fra top til tå. Det er en lykkelig slutning, som kun en ægte saga kan præstere den.

Graham Greene: Our Man in Havana

De store eksistentialkatolske romaner, *Brighton Rock*, *The Power and the Glory*, *The Heart of the Matter* osv., er vel hovedværkerne i Greenes forfatterskab, men det har altid været hans lettere værker, der talte mest til mig. Måske fordi han er allerbedst, når han giver historiefortælleren i sig frie tøjler. Den, der kan lægge *The Ministry of Fear* fra sig, har ingen nerver, og den, som kan komme igennem *Our Man in Havana* eller novellesamlingen *May We Borrow Your Husband* uden at bryde sammen af grin, har ingen sans for humor. Romanen her beskriver det ubegribelige kaos, der bryder ud, da en engelsk støvsugersælger i Havanna lader sig hverve af efterretningstjenesten og for at tjene ekstra opfinder et helt spionnet og aftegner sine støvsugere som plantegninger for et ukendt militærbyggeri. Men latteren kan også pludselig afbrydes: Måske skyldes styrken i Greenes lette værker, at alvoren aldrig helt forlader ham, og at der ofte kun er et skridt fra komedie til tragedie. Selv *Our Man in Havana*, der måske er den mildeste af alle Greenes værker, rummer en ualmindeligt mørk bagside.

N.F.S. Grundtvig: Nyaars-Morgen

Der findes ingen bog, der har kostet mig så mange arbejdstimer som denne. Jeg har slidt med det i fem år, skrevet to analyser af det, deraf en på 120 sider, undervist i det i flere omgange, og jeg kradser stadig kun overfladen. I en forrygende storm af billeder og visionære påståeligheder afvikler Grundtvig sin egen biografi, samtidens kultur, læren om de yderste ting, forestillinger om fællesskab og en række polemikker, mytetyolkninger og lovsange. Det er i det hele taget det mærkelige ved Grundtvig, at han er blevet så meget et kulturelt ikon, at hans tekster er blevet næsten umulige at læse. Man læser hele tiden "Grundtvig, Grundtvig, Grundtvig" og glemmer, hvad der faktisk bevæger sig i disse tekster. Havde nogen som helst anden dansk digter præsteret et visionært digt af denne kaliber, havde det for længst været et hovedværk og fast pensum. Nu er det desværre skrevet af Grundtvig, så det mangler endnu den status, det indlysende fortjener.

Johannes V. Jensen: Digte

Johannes V. Jensen gør altså et eller andet ved mig. Jeg får sådan nogle mærkelige følelser, som jeg ellers ikke kender ret meget til. Jeg bliver grebet af fornøjelsen ved at få maven skåret op af en 19-årig pige med en sløv, tilsaucet bordkniv, jeg føler mit eget titaniske ego hæve sig over verden, og jeg føler en veltilpas lede ved tilværelsen, der ytrer sig i enestående velformulerede udtryk. Mine studerende rykker altid lidt længere tilbage i klassen, når jeg underviser i Johannes V. Jensen. Det rammer mig ellers ikke. Jeg var dybt taknemmelig, da denne smukke, gennemkommenterede udgave af Jensens digte endelig udkom. Jeg bliver aldrig filolog, for jeg har ikke tålmodigheden. Men jeg er så meget des mere taknemmelig for, at nogen har den. Tak er måske et fattigt ord, men lad mig alligevel berige Aage Jørgensen med det. Tak.

Mette Moestrup: Kingsize

Jeg elsker litterære dimser, og dette her er virkelig en dims af rang. Genreteoretikeren i mig er begejstret. Det er vist nok en digtsamling, men med et uhyre frit forhold til sit valg af genrer. Den er uhyre krukke og sær, og så er den alligevel lettilgængelig på en måde, få moderne digtsamlinger er. Om den overlever til at blive en anerkendt dansk klassiker aner jeg ikke, måske er den inderlig glemt om 20 år, men lige nu er der så meget spark i den, at jeg egentlig er ligeglad. Ironierne i samlingen er så bundløse, at man aldrig føler sig helt på sikker grund, og nogen gange slingrer dens stil så uroligt af sted, at man tror, Moestrup har tabt tråden, men inde bag alt slingret er der altid en knivskarp formbevidsthed, som sikrer, at der slingres i netop denne og ikke andre retninger.

William Shakespeare: Julius Caesar

Shakespeares drama om mordet på Cæsar er en af mine største undervisningsmæssige fiaskoer, som jeg gentager med forkærlighed år efter år. Hvert år afslutter jeg undervisningen i den sikre forvisning, at vi kun har kradset ganske let i overfladen, og at jeg i år ved endnu mindre om skuespillet, end jeg gjorde sidste år. Men sikke et værk at blive dummere på. Jeg har for længst opgivet at holde med nogen af figurerne eller at finde ud af, om Shakespeares Cæsar var en tyrann eller en legitim fyrste, og min forkærlighed for Mark Anthony er for længst veget for den afgrundsdybe fascination af figurens forbløffende retoriske balancegang i den berømte tale ved Cæsars døde legeme. Ingen spindoktor eller reklamemand i verden ville kunne gøre ham kunsten efter.

Jes Fabricius Møller: Hal Koch

Jeg overgiver stafetten til min gamle ven, uofficiel kgl. hofhistoricus Jes Fabricius Møller fra Saxo instituttet. Jes har lige udsendt en meget smuk bog om Hal Koch, som jeg indtil videre kun har kigget lidt i. Jeg sætter den på her, da Jes dårligt kan gøre det selv. Jeg bad ham om en kort præsentation af bogen, og han skrev: "Hal Koch var en af de betydningsfulde Grundtvigfortolkere i det 20. århundrede, men det viser sig, at hans tid som egentlig grundtvigianer kun var en kort raptus, der varede fra 1937 til 1940. Før den tid var han egentlig konservativ, nærmest aristokratisk akademiker. Efter den tid holdt han Grundtvig ude i arms længde, og Krogerup Højskole, som han grundlagde og var forstander for 1946-56, byggede på et bevidst ikke-grundtvigsk grundlag. Men hans syn på demokratiet, historien, kirken og skolen er blevet til i et livtag med Grundtvig. Selv om han var socialdemokrat, gik det aristokratiske aldrig af ham. Der udgik en opinionsdannende kraft fra ham, skrev hans ungdomsven K.E. Løgstrup. "Takket være hans forening af intelligens, karakter og nærværenhed gik enhver forfrisket fra samværet med ham, smittet af hans oplagthed." Det lyder da som en bog, man har lyst til at læse, ikke?

Henrik Pontoppidan: De Dødes Rige

Den sidste af Pontoppidans store romaner kanoniseres sjældent, al den stund Lykke Per står i vejen. Men den har altid ligget mit hjerte tættere. Pontoppidan er sit vanlige menneskehadende selv, og hans satiriske beskrivelser af dårskaber og opstøltethed er endnu mere indædt arrige end i Lykke Per, men romanen har også en varme over for flere af sine personer, der er usædvanligt for Pontoppidan. Det forbløffende ved Pontoppidans satire er, at skønt den nærmest skyder på

navngivne personer i forfatterens samtid, så rammer den den menneskelige dårskab så skarpt, at man stadig i dag kan genkende portrætterne af politikere, helsedyrkere og finansfyrster omkring sig.

Bernhard Schlink: Der Vorleser

En vemodig lille roman om sindets og seksualitetens veje og vildveje. Den er kun lidt kendt i Danmark, men fortjener en langt større udbredelse. Uden at gøre ret meget væsen ud af sig, hverken narrativt eller stilistisk, er det en uhyre indtrængende historie, der er svær at glemme bagefter. Hvis der er en ting, jeg er helt allergisk over for, er det kunstværker, der giver indtryk af at være uhyre dybsindige, men ikke er det (det frygtede "Jim Morrison-syndrom"). *Der Vorleser* er det stik modsatte, en tilbageholdt, lavmælt bog, der indløser langt mere, end den lover.

Søren Ulrik Thomsen: Det skabtes vaklen

Selvom Thomsen har fået rygte af at være en art moderne klassicist, så er *Det skabtes vaklen* et af de vildeste eksperimenter, jeg har set i den nyere danske poesi. Ved at spænde digtenes syntaks til bristepunktet og hyppigt over det, lykkes det Thomsen at skrive en moderne højstil, der på den mest overraskende måde kan rumme en række satiriske træk og en række lavtstilelementer uden at brydes. Det var den første af Thomsens digtsamlinger, jeg for alvor faldt for, og den første jeg skrev om. Når jeg og Svend Skriver nu efter 12 år endelig er blevet færdige med vores uendeligt forsinkede bog om Søren Ulrik Thomsen ved jeg ikke helt, om min forelskelse i *Det skabtes vaklen* egentlig er noget, jeg skal være glad for – for den har kostet mig flere trælsomme timer og mere slid end mange kæresteforhold. På den anden side: Den er life companion material, ikke blot en indbydelse til en litterær one night stand.

Christian Winther: Digtninger

Christian Winther er for tiden Danmarks med undervurderede digter. Der hænger – helt ufortjent – en stemning af patinabelagt kedsomhed ved ham. Om det skyldes *Hjortens Flugts* mangeårige rolle som konfirmationsgave, tør jeg ikke sige, men fakta er, at forfatterskabet er langt bedre end sit rygte. Man læser stadig *Hjortens Flugt*, og novellen "Skriftestolen" fra *Fire Noveller* (1843) regnes for et hovedværk i dansk novelledigtning, men man går kun yderst sjældent videre derfra. Og det er uhyre synd. *Digtninger* er højdepunktet for Winthers versfortællinger, en i dag næsten glemt genre, han mestrede til perfektion. Både "I et romersk Osterie", "Bægeret" og "Fjeldvandring ved Badet" er mesterstykker af på en gang underspillet og overophedet erotik.

Første gang man læser dem, ser de gamle ud, anden gang kigger underlige ting frem fra sprækkerne, tredje gang begynder man at svede, fjerde gang bliver man seksuelt opstemt, og femte gang bliver man helt sikker på, at tilværelsen hviler på et smertefuldt tragisk-ironisk-erotisk grundlag. Jeg foretrækker at læse dem fjerde gang.

Historische Wörterbuch der Rhetorik

Der er nu intet som tyskerne og deres opslagsværker. Jeg har som så mange andre en svaghed for Alfred Kröner Verlags små håndbøger. Deres opslagsværker om litteraturkritikkens og filosofiens hovedværker har reddet mig ud af mange penible situationer, når nogen har slået mig i knolden med dette eller hint hovedværk, som jeg bare skal kende, men slet ikke har tid til at læse, og deres Sachwörterbuch der Literatur, har jeg i perioder sovet med om natten. Jeg kan slet ikke stå for, at man kan slå ordet "litteraturleksikon" op i et litteraturleksikon. Bedst af alt er dog dette værk. Efter at have været i gang i Gud ved hvor mange år, er det endelig lykkedes udgiverne at nå frem til ordet "Rhetorik". Et ret centralt ord at have med i et leksikon med netop dette emne, kunne man synes. Mine studenter blegner ofte, når jeg henviser dem til værket. Det er noget med det tyske sprog. Men man skal bare overvinde sig selv og stave sig igennem. Det er simpelthen for godt.

Sune Auken